

TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA XALQARO PIRLS DASTURINING AHAMIYATI

Erejepov Maxsud

Pedagogika kafedrası assistant o'qituvchisi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Kazaxbaeva Mexriban

“Pedagogika” fakulteti maktab menejmenti yo‘nalishi talabasi,

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim sifatini oshirishda qo'llash mumkin bo'lgan PIRLS dasturining mohiyati, kelib chiqishi va metodologik jihatlari muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiatsiyasi, IEA, OECD, halqaro baholash dasturlari, PIRLS, ta'lim samaradorligi, reyting, natija.

PIRLS xalqaro baholash dasturi ta'lim tizimining kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlashga yordam beradi. Natijalar shuni ko'rsatib kelmoqdaki, iqtisodiy rivojlanish ta'lim sifati va uning natijasiga to'g'ri proporsional ta'sir ko'rsatar ekan. Ma'lumki, ta'lim sifati bilan bog'liq tarzda har bir ta'lim muassasasi qator vazifalarni hal qiladi. Bundan tashqari ta'lim sifati muammosini tadqiq qilishda metodologik jihatdan muhim bo'lgan quyidagi ta'kidlarni keltirish lozim:

1) ta'lim sifati – bu, ta'lim oluvchi, barkamol shaxsni har tomonlama tarbiyalash va rivojlantirishga doir masalalarni hal qilishga imkon beradigan o'ziga xos xususiyatlar to'plamidir;

2) ta'lim sifatini yaxlit, jamlangan holda, ham protsessual, ham natija beradigan jihatlar nuqtai nazaridan ko'rib chiqish maqsadga muvofiq;

3) ta'lim sifati inson faoliyatining asosiy turlari tizimi bilan belgilanadigan mazmuniga bog'liq;

4) ta'lim sifati jarayon sifatida o'quv jarayonining tashkiliy doirasida hosil bo'ladigan o'zaro bog'liq ta'lim berish va ta'lim olish faoliyati sifatida namoyon bo'ladi;

5) ta'lim sifati, avvalo, ta'lim oluvchilarda bilimning to'liqlik, chuqurlik, tezkorlik, moslashuvchanlik, aniqlik, umumlashganlik, anglanganlik va mustahkamlik kabi xususiyatlar tizimini shakllantirish qobiliyati hamda egallangan bilimni amaliyotda jamiyat, muassasa va o'zi uchun samarali, o'z vaqtida va mobil qo'llanilishi bilan belgilanadi.

Hozirda ta'lim inspeksiya huzuridagi Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish Milliy markazi tomonidan o'zbek, rus va qoraqalpoq tillarida o'tkaziladigan jarayonlar uchun barcha tadqiqot materiallari: baholash daftarlari va so'rovnomalarni tegishli tillarga moslashtirilgan holda tarjima qilinib, xalqaro sertifikatdan o'tkazilgan.

PIRLS asosiy tadqiqoti qog'oz shaklida o'tkaziladi va unda 4-sinf o'quvchilari matnni o'qib tushunish darajalarini baholovchi test topshiriqlarini bajarishadi hamda ta'limga qiziqishlari, uy va maktab sharoitlari to'g'risidagi shaxsiy fikrlarini namoyon etuvchi o'quvchi so'rovnomasini to'ldirishadi.

Shuningdek, ishtirokchi maktablar rahbarlari va tanlangan sinf rahbarlari ta'lim muassasasidagi ta'lim muhitini o'rganuvchi maktab va o'qituvchi so'rovnomasini, o'quvchilarning ota-onalari yoki vasiylari esa farzandlarining ta'lim olish sharoitlarini o'rganuvchi uy so'rovnomasini to'ldirishadi.

PIRLS tadqiqotlari muvaffaqiyatli ta'lim negizida muvaffaqiyatli shaxs, muvaffaqiyatli kelajak va muvaffaqiyatli kasb egasi yotganini ta'kidlaydi. IEA xalqaro assotsiatsiyasi o'zining 15 yillik tadqiqotlari natijasida 60 dan ziyod mamlakatlar, 12000 dan ortiq maktab, 340000 dan ortiq o'quvchi va 16000 dan ortiq o'qituvchilarning faoliyatini tahlil qildi. 15 yildan ortiq vaqt mobaynida 4-sinf o'quvchilarining savodxonlik darajasi anchaga ko'tarilganligi ta'kidlanadi. Xalqaro ekspertlar 2 turdagi o'qishni baholaydilar:

- yangi adabiyotni o'qish tajribasi;
- yangi ma'lumotni egallashga yo'naltirilgan o'qish malakasi.

Tadqiqotda ishtirok etuvchilar 2 turdagi adabiyotdagi ma'lumotlarni o'qiydilar: badiiy va informatsion. Bunda tadqiqotda ishtirok etuvchilarning 4 ko'nikmasi

baholanadi: zarur ma'lumotni topish va uni o'qib gapirib berish, matnning ma'lum qismidan zarur xulosalarni chiqarish, bosh qahramonlar harakatlaridan interpretatsiyalar namoyon qilish va o'z fikrlarini matnning zarur qismlaridan misollar bilan tasdiqlash. Shuni ta'kidlash joizki, O'zbekistonlik o'quvchilar ilk bora bu tadqiqotda ishtirok etdilar, lekin maktab ta'lim tizimida yuz berayotgan ijobiy o'zgarishlar farzandlarimizni har qanday murakkab sinovlarga tayyor ekanligini ko'rsatmoqda. Bugungi kunda ta'lim sohasi vakillari xalqaro baholash tizimlari va ularning ahamiyati haqida yetarli ma'lumotga ega bo'lishlari, ta'lim muassasalarida ta'lim samaradorligini oshirishda xalqaro baholash dasturlaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ekanligini hisobga olgan holda tadqiqot ishimiz mavzusini “Boshlang'ich sinflarda ta'lim samaradorligini oshirishda xalqaro baholash dasturlaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish (PIRLS baholash dasturi misolida)” deb tanlab olingan.

Darhaqiqat, PIRLS - (The Progress in International Reading Literacy Study) xalqaro baholash dasturi 4-sinf o'quvchilarining matnni o'qish va tushunish darajasini baholashga mo'ljallangan. Mazkur xalqaro dastur boshlang'ich sinflarda tashkil etiladigan ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarning o'qilgan matnni tushunishi, uni sharhlashi, mustaqil hayotda to'g'ri qarorlar qabul qilishi orqali ta'limning keyingi bosqichida o'qishni muvaffaqiyatli davom ettirishga zamin tayyorlaydi.

PIRLS xalqaro baholash dasturiga tayyorgarlik ko'rish jarayonida ushbu metodlardan foydalanib kelinmoqda: kuzatish, suhbat, boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini oshirishni aniqlashga qaratilgan ijtimoiy-pedagogik so'rovnoma, qiyosiy tahlil, PIRLS mashq daftarlari, o'quv materiallari va matematik-statistik metodlari.

Bugungi ilmiy-texnik taraqqiyot olg'a borayotgan zamonda yosh avlodning ta'lim olish darajasi jahon standartlari asosida o'lchanishi O'zbekiston sharoitida muhim hisoblanadi. Globallashuv sharoitida o'quvchilar savodxonligini oshirish jarayonida ko'plab muammolar borki, ularni yechishda jahon ta'lim tizimi va baholash standartlarining o'ziga xos jihatlarini o'rganish juda muhimdir. Yuqorida sanab ko'rsatgan ko'plab ta'lim samaradorligini oshirish mexanizmlari borasida muammolar borki, ularni bartaraf qilish, bu masalalarni yechish muhim masalalardan hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. O'quvchilarni xalqaro tadqiqotlarga tayyorlashga mo'ljallangan Axborotnoma. 3-soni. PIRLS. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining o'qituvchilari va o'quvchilari uchun mo'ljallangan topshiriqlar to'plami. Toshkent – 2021 yil.
2. Xalqaro tadqiqotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash (PIRLS). Metodik qo'llanma. Toshkent. “Sharq” NMAKBT. 2019 yil.
3. Shermatovna, Erkaboyeva Nigora, and Akbarov Sardor Sodiqjon O'g'li. "Conditions of inclusive education." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.7 (2022): 1-4.